

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

ביטול הזמנת תיכנות

תיק ממונות מס' 1647-עא

(מחד' כו חשון)

נושא הדין

משרד א' הזמין ע"י עובד המחשבים שלו מחברת תקשורת ב' עבודת תיכנות מערכת קולית לקבלת מידע לפי אפיון ותכנון של משרד א', במחיר של \$9.600 בשלושה תשלומים, 30% עם חתימת החוזה, 30% עם הצגת הדגמה של המערכת במשרד של חברת התקשורת ו-40% עם סיום הטמעת התוכנה במערכת המחשבים של משרד א'. מתכנתים של חברת התקשורת פיתחו את המערכת והציגו אותה כשהיא פועלת במשרדם, ומשרד א' שילם לחברה את התשלום השני כמוסכם. כשבקשו המתכנתים להתאים את המערכת למחשבים של משרד א' לא יכלו אנשי המשרד לקבל אותם, וההטענה נדחתה באשמת המשרד. חברת התקשורת דרשה את התשלום השלישי משום שהדחיה אינה באשמתה, ועובד המחשבים של המשרד שילם לחברה כבקשתה. רק כעבור כשנתיים דרש המשרד מהחברה להשלים את העבודה, והחברה התמהמהה בתשובתה כחודש וחצי, ואז הודיע לה המשרד שהוא מבטל את העסקה עם חברת התקשורת ב' ודורש את כל הכסף ששילם לה בחזרה.

מנהל חברת התקשורת ב' משיב שהשהי בתשובת החברה נבע מכך שהדיסק שפיתחה החברה אבד לאנשי המשרד שמצאו אותו במשרדם רק כעבור כמה שבועות, וכשנמצא הדיסק השיבה החברה שמוכנה - לפני משורת הדין - להשלים את העבודה, אך שאלה את אנשי המשרד אם רצונם להשלים לפי האפיון והתכנון שעשו לפני שנתיים, או שברצונם להכניס שינויים בעקבות הזמן שעבר, ובשלב זה החליטו אנשי המשרד "שאין עם מי לדבר בחברה", והחליטו לבטל את העסקה כולה ולדרוש את כספם בחזרה. טוען מנהל החברה שהכסף ששולם לה בעד העבודה היה כדון, משום שהחברה השקיעה בפיתוח כ-80% מההשקעה הנדרשת, והיתה מוכנה להשלים את יתרת העבודה ע"י הטמעת המערכת במחשבים של המשרד באמצעות המתכנתים שעבדו אצלה ופיתחו את המערכת, והמשרד הוא שדחה את העבודה, לכן גם המשרד הבין בשעתו שאין לחברה להפסיד את ה-40% מהשכר ושלמו אותו לחברה, אך בינתיים עזבו המתכנתים את עבודתם בחברה, וכדי לסיים את יתרת העבודה יש לחברה

להשקיע בשכירת מתכנתים חדשים שיצטרפו ללמוד את המערכת מחדש, ולמרות זאת הסכימה החברה לפנים משורת הדין לעשות את הדבר, והואיל ובין כך יצטרפו המתכנתים החדשים ללמוד את המערכת יש אפשרות לפתח אותה לפי הצרכים העכשוויים של המשרד, ולכן שאלה החברה אם מעונין המשרד לפתח מחדש את התיכנות, ובמקום להשיב לענין החליטו אנשי המשרד לבטל למפרע את כל ההזמנה.

טוען מנהל החברה שאחרי שהצדדים חתמו על ההזמנה מהחברה והחברה השקיעה את כל מה שהשקיעה בעבודה אי אפשר לבטל את הכל ולדרוש את הכסף בחזרה.

אנשי המשרד משיבים שההזמנה שלהם היתה לקבל מוצר שניתן לעבוד אתו במשרד, ומאחר שהמוצר שקבלו מהחברה אינו גמור ואי אפשר לעבוד אתו, אינו שווה כלום, וע"כ אינם חייבים לשלם עבורו כלום.

פסק דין

תביעתו של משרד א' להחזר הכסף ששילם לחברת ב' נדחית.

(-) דוד יהושע קניג

(-) מרדכי אייכלר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלה לדין

שכר קבלן שיעשה לו עבודה וחזר בו לפני השלמת העבודה האם חייב הקבלן להחזיר למזמין מה ששילם לו.

תשובה

במשנה ב"מ ריש פרק השוכר את האומנין: אם צעה"צ חוזר בו ידו על התחמונה, ופרש"י יתן להם לפי מה שעשו ואם הוזלה מלאכת פועלים על כרחו יתן להם כמה שפסק חוץ ממה שצריך להוצאות בהשלמתה. וכתב במחנ"א שכירות פועלים ס"י ד וס"י ה דתחלקו ראשונים בקבלן שהתחיל במלאכתו אם תחילת מלאכה היו קנין גם בקבלן, דזכה צעה"צ בשעבוד גופו עד שיגמור מלאכתו, או שאינו קנין בקבלן לפי שצדידיה קא טרח ולדעמיה קא עביד, חלא שקנטו אותו שיהא ידו על התחמונה כדפירש רש"י א"י כמ"ש הריטב"א בטעמו - וכוונתו לריטב"א שם עג ב דצההיא הנאה דסמך עליה שמתעבד ליה מדין ערב, וזה ענין

שכירות פועלים שחייבים לשלם לבעה"צ מה שמפסיד כשחזרו בהם וכו'. ולהלן עו' כחצ הרייטוב"א דכל שהצטיח לחבירו וסמך חבירו עליו ולאמלא הצטחחו לא היה צא' לו שום הפסד חייב לשלם לו אם פשע בדבר, דאילו כשנאנס פטור הוא.

וכתב המחנ"א דכיון שהדין שנוי במחלוקת אם לא שילם לו כל שכרו וחזר צו אינו חייב לשלם לו, ומה ששנינו דקצבן שחזר צו שמי' על התחונה, ומשמע דשכר מיהא יהיב ליה ואע"פ שלא השלים קבלתו, ולדעת חכמים דלא קנסו לחזור אפילו כל שכרו יהיב ליה מדינא, לאו למימרא דמהשתא מחוייב לתת לו השכר ואע"פ שעדיין לא נשלמה המלאכה, אלא הכי קאמר שמי' לו לצסוף, אי"כ הכא איירי בשזה כבר רוצה לשלם עכשיו. ע"כ.

בנידון דידן היתה החברה קבלנית של המשרד לפתח מערכת תיכנות, וכבר עשתה את רוב העבודה ובטרם השלמתה חזר צו המשרד, כיון שכבר שילם את כל שכרה של החברה, לפי המחנ"א הנ"ל אינו יכול לחזור צו, מה גם שעשו הסכם בכתב שמועיל קניין סיטומתא ואחרי קניין אינם יכולים לחזור.

אלא עשי' פס"ד ירושלים כר"י עמ' תב צ"ס מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שקצבן שכר עבור כל העבודה ובעה"צ הפסיקו באמצע, חייב להחזיר לבעה"צ את יתרת השכר עבור המלאכה שטרם ביצע "כיון שלא קבל מתנה מצעה"צ", בניכוי הפסדים שהיו לו כתוצאה מקבלת העבודה אלל צעה"צ.

אברהם דוב לוי.

3

איתא בשו"ע סי' שלג ברמ"א סוף עמ"י צ' לבעה"צ שחוזר צו דינו כקצבן שידו על התחונה, והכוונה, כדמפורש שם בשו"ע דאם כבר עשה חלק מהעבודה מקבל הקצבן תשלום בערך החלק שעשה, אבל אם נשתנו המחירים כגון שהוצלה המלאכה יכול בעה"צ לגמור בפחות ממה שסוכס עם הקצבן וידו על התחונה ועליו לשלם לקצבן את כל הסכום בניכוי רק מה שיעלה לו עכשיו לגמור את העבודה.

ולפי"ז ביד"ד היה לריך לשלם לחברת צ' 80% מהתשלום שנטענתו זה החלק שכבר השלים, ואין להתייחס לטענת בעה"צ שבצדי להשלים את העבודה יצטרך להשקיע יותר שהרי אין תרעומותיו אלא על עצמו, שהרי הוא החוזר מההפסד וע"ז ודאי נאמר שידו על התחונה, ואם יטען בעה"צ שהקצבן עשה פחות מ-80% מהעבודה, עליו להוכיח זאת שהרי הוא המוציא, וממילא זה פשוט שהתשלום עבור מה עשה נשאר בידו, ומה שיש לדון הוא בטוגע לאשר 20% שמודה שלא עשה.

ועי' בנמוקי יוסף צ"מ ריש דף מו צ' בדפי הרי"ף שכתב מפורש דכשחוזר בעה"צ וידו על התחונה לא רק שריך לשלם לקצבן מה שעשה אלא גם בחלק שלא עשה אם לא מלא עבודה בזמן ההוא ויש צטל לריך להוסיף ולשלם לו כפועל צטל, ואם מלא עבודה אבל יותר צול מהעבודה הזאת לריך להשלים לקצבן עד שלא יפסיד כלום מצטול בעה"צ, וכן הוא בחי' הרי"ף וז"ל: ויטול פועל כל מה שפסק לו בעה"צ חוץ ממה שריך בעה"צ להוציא בהשלמתה ובודאי מתני' בעה"צ נתייב בכל שכרן נתן להם יותר ממה שעשו וכיון שכן למה אינו נתן להם שכרם משלם אלא ע"כ טעמא דמילתא לפי שמוצא הפועל מלאכה אחת

שיכול להשתכר זה שמחמת שהזולה המלאכה לא ירויח בה כ"כ ולפיכך נוטל מצעה"ב כמה שבטל משכרו מחמת הזול ודיו, עכ"ל.

א"כ יואל לדעת הר"ן והג"י שגם על חלק העבודה שלא עשה לריד לפאוטו עכ"פ כפועל בטל אם לא מלא עבודה בזמן הזה, או אם מלא בזול לריד לשלם ההפרש, או במקרה דידן אם היה לו הפסד שגיבש זכות מיוחד לזיור את התיכונת עבור משרד א' והיה לריד לשלם להם משכורת גם כלפי מה שלא נעשה. הכלל העולה שהצעה"ב אחראי שהקבלן לא יפסיד כלום.

וכ"כ החקרי לב בחו"מ ח"ב ס"ו עז וז"ל: אין הקבלן מפסיד משכרו כלום דאם מולא להשתכר צפוחת משלים צעה"ב הפחת ואם אינו מולא להשתכר גוצה שכרו שלם כפועל בטל, ואפילו שיש חולקים על חיוב זה עיי' נה"מ ס"י שלא ס"ק ז וכן מציא בחקרי לב גופא, מ"מ כיון שכאן הקבלן הוא המוחזק ודאי שאין מוליאין וכמ"ש החקרי לב. ויש לעיין עוד שאפשר שהנתה"מ יודה צעודא דידן, שהרי כתב שאם תובע כל שכרו ומטעם מזיק אז יכול להעבידו בפעולה דכוותיה וכדאיתא בס"י שלב סע"א א ולכן חייב לשלם לו כפועל בטל, א"כ כאן שכבר קבל כל התשלום ורואה שזה ישאר אלול ה"ו דומה לשם שמוצע על ההפסד ביטול זמנו מטעם מזיק, ויש להאריך בפרט זה.

אבל יש כאן עוד סברא שגללה אין לחייב הקבלן להשיב כלום מהתשלום שקבל והוא עפ"י הש"ך ס"י שלא ס"ק ד שפרש כפועל קבלן שהתחייב לעבוד לבעה"ב ועשה הבעה"ב קנין על זה כגון שמשך התספורת אינו יכול לחזור אפילו אם ירצה להיות ידו על התחטונה דלא מהני שום ממון ולריד לעשות המלאכה אם ירצה הבעה"ב, ועיי' נבייק חו"מ ס"י ל ס"ק ח דשטר נחשב לענין זה קנין, וא"כ צניד"ד שחתמו שניהם על הסכם הקבלנות בשטר הרי דינו קנין, וכמו שדעת הש"ך צה"ג שהקבלן לא יכול לחזור בו ולריד לעבוד כרצונו צעה"ב, הרי מסתבר מאד שה"ה להיפך שגם צעה"ב אינו יכול לחזור בו אפילו אם מסכים שתהיה ידו על התחטונה, ולריד לקבל את עבודת הקבלנות אם רצו הקבלן לעבוד, וממילא לריד לשלם עבורו, ואפילו שייח על עיקר דין זה של משיכת התספורת וכמו שהציא הגר"א על אחר מהמרדכי ומהג"י וזכאמת שיש לדייק גם מדברי הר"ן שהצאו לעיל דאפילו כשהייב עלמו לקחת את העבודה מ"מ יכול לחזור בו רק שידו על התחטונה, אבל מכיון שהוא מוחזק אין להוציא ממנו ממון וכדעת הש"ך צכוונת דברי החוס' ודעמיה.

עוד ראיה מפורשת לדין זה דכשקיבל כבר התשלום וחזר צעה"ב צאמלע העבודה אינו חייב להחזיר, היא מדברי השער משפט ס"י שלד ס"ק א שכתב דאינו חייב להחזיר כלום וחולק בזה על הראש יוסף, וראיימו מס"י שא סע"א ד שאם שכר ספינה זו כדאי להוליך יין זה ושיילס דמי השכירות וטבעה בחאי הדרך שאינו חייב להחזיר כלום. וכן עמד על דיוק זה המנחת פתיס בס"י שיא דלשון זה משמע דאינו לריד לנכות לו אפילו כפועל בטל פ"ו מה שהיה נהנה מזה שהפחת של הספינה בחאי הדרך הוא פחות ממה שהיה נפחת בכל הדרך, וגם את סכום ההנאה הזו אינו מנכה. וזכאמת שבמנחת פתיס הי"ל עמד ע"ז דמשמעות הש"ך בס"י שלב ס"ק ב בצוף דבריו שחולק ע"ז ולריד להחזיר מה שיותר על דמי פועל בטל, מ"מ ודאי ההלכה כפשטות השו"ע שאינו חייב להחזיר כלום.

לסיום יש עוד סברא לפטור בענינו, והוא עפ"י הש"ך שהצאו מס"י שלד ס"ק ב שצביא סברא דאפילו לדעה הראשונה ברמ"א שסוברת דמי ששכר בית לשנה ומת בתוך הזמן שאינו חייב לשלם דמי השכירות

משום שנאמנם מ"מ אם כבר שילם שכירות כל השנה ומת באמצע אי"ל להחזיר, וז"ל: מטעם דכיון דכתן לו שכרו נתראה לו שיהיה שלו אפילו יארע אונס, עכ"ל. וה"ה צניד"ד שצעה"ב שילם את התשלום האחרון הוא הודאה שהמולר לקראת גמר והוא רוצה שיגמור אותו, וממילא אינו צריך להחזיר. והעגלי"ד כתבת.

דוד יהושע קניג.